

Wetenschap moet minder worden gestimuleerd

Ramon Hanssen

Nog drie en een half jaar te gaan! In maart 2000 stelde de Europese Raad de zogeheten Lissabon-strategie op waarmee Europa zich tot doel stelde om binnen tien jaar de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld te worden. Ook de Nederlandse regering onderschreef deze strategie, maar al tijdens Prinsjesdag 2005 schreef OCW Minister Van der Hoeven schoorvoetend dat deze doelstellingen voor Nederland moeilijk te halen zullen zijn. Ondertussen zijn meters beleidsnotities verschenen over hoe de Lissabon-doelstelling verwezenlijkt hadden moeten worden. Voor universiteiten betekende dit dat legertjes beleidsdeskundigen zich hebben gebogen over de vraag hoe deze eeuwig-archaische instellingen een beetje bij de moderne tijd kunnen worden getrokken.

Wat altijd werkt wanneer een echte oplossing moeilijk is, is de linguïstische oplossing: men verzint er een nieuw woord voor en doet net alsof daarmee het probleem is opgelost. In dit geval werd het nieuwe buzz-word 'valorisatie'. Naast de universitaire kerntaken, onderzoek en onderwijs, werd valorisatie de derde rechtvaardigingspilaar onder het academisch gebouw. Zelden heb ik zo'n slecht gedefinieerd woord door zoveel bestuurders te pas en te onpas horen gebruiken.

Laten we eens kijken wat bestuurders met 'valorisatie' bedoelen. Valorisatie is het antwoord op de zogenoemde kennisparadox. VNO-NCW beschreef dit in februari 2006 als "het niet in staat zijn om kennis te 'vermarkten', waardoor kansen voor innovatie worden gemist. Dit terwijl de wetenschappelijke prestaties excellent zijn."

De gemiddelde bestuurder houdt na het lezen van bovenstaande zin op en denkt te weten wat met valorisatie wordt bedoeld. Let op, de bovenstaande zin definieert alleen het begrip 'kennisparadox' en niet het begrip 'valorisatie'. Veel instellingen vinden dit prettig, men kan een dergelijk begrip dan immers naar eigen believen inkleuren. De Universiteit Utrecht schrijft bijvoorbeeld in haar laatste Strategisch Plan: "Met valorisatie wordt bedoeld: het dienstbaar maken

van kennis en kennisontwikkeling voor de samenleving, niet alleen in economisch maar ook in sociaal en cultureel opzicht". Briljant! Nieuw is dit echter geenszins: al sinds jaar en dag streven universiteiten naar een directe link met de samenleving. Het gaat echter mis wanneer het begrip 'valorisatie' wordt ingevuld door bestuurders, vaak daardoor gepusht door de Haagse politiek. Volgens hen moeten de universiteiten als een soort marktkooplieden de straat op om hun waar aan te prijzen en kan het bedrijfsleven afwachten wat de wekelijkse Dappermarkt nu weer brengt. Onderzoeksgroepen worden gevraagd aan te geven wat ze aan valorisatie doen en worden hierop vervolgens afgerekend in interne en externe visitaties.

Valorisatie, in de zin van overdragen van kennis en kennisontwikkeling, gaat echter al eeuwen op een beproefde manier: publiceren! Via het vertrouwde peer-review systeem wordt het resultaat van kennisontwikkeling wereldkundig gemaakt, netjes geordend naar categorie en belangrijkheid en via het internet tegenwoordig perfect ontsloten voor wie maar wil. Iedereen die op basis van deze gepubliceerde informatie een goed idee heeft, kan een onderneming starten om er brood mee te verdienen. De hamvraag is nu waar het initiatief moet liggen om deze kennis te 'vermarkten,' zoals onder andere Balkenendes innovatieplatform en VNO-NCW willen. Deze organisaties wijzen naar de universiteiten; behalve het publiceren van vergaarde kennis, moeten universiteiten ook het entrepreneurspad op en de eerste stappen zetten voor vermarkting van kennis. Dit is het verkeerde spel met de verkeerde bal en de verkeerde spelers. In een vrije markt ligt het juist veel meer in de rede dat het initiatief voor vermarkting bij de marktpartijen ligt. Deze kunnen de ontwikkelingen bijhouden en investeren in nieuwe producten, gebaseerd op de gepubliceerde resultaten van universiteiten en hun eigen zakelijk inzicht. Indien de huidige marktpartijen daartoe niet in staat zijn, ligt hier een kans voor slimme afgestudeerden om in dit gat springen. Hierdoor krijgen de universiteiten weer de tijd om te doen waar ze echt goed in

zijn: onderzoek en publiceren en het opleiden van hooggekwalificeerde academici. De stropdas kan dus weer in de kast. Universitaire onderzoekers die graag producten op de markt willen brengen, zijn welkom om ontslag te nemen en met hun intellectuele bagage hun eigen onderneming te beginnen. Dat zou de doorstroom binnen universiteiten ook weer ten goede komen.

Het trieste echter is dat de hierboven geschetste kerntaken steeds moeilijker zijn te verwezenlijken. Dit wordt mede veroorzaakt door de tendens om te korten op de directe financiering van universiteiten, de zogenoemde eerste geldstroom, en budgetten te verschuiven naar de tweede geldstroom. Deze tweede geldstroom kan alleen worden aangesproken door het indienen van onderzoeksvorstellen binnen vooraf strikt gedefinieerde randvoorwaarden. Een consequentie van deze verschuiving is dat onderzoekers steeds meer tijd kwijt zijn aan het voorbereiden van voorstellen, het zoeken van de voorgeschreven categorieën partners en vergaderen, vergaderen en nog eens vergaderen. BSIK-gelden, bloembladen, FP6, FES-gelden (extra aardgasbaten), innovatievouchers, onderzoeksscholen en top-onderzoeksscholen, TTI's, speerpunten; de naamgeving is creatief, maar ik kan het niet meer volgen.

Het lijkt wel alsof er alles aan gedaan wordt om onderzoekers af te houden van het onderzoeken. Het valorisatiedenken en de stimulering en sturing van de wetenschap om de kenniseconomie van Lissabon dichterbij te brengen, kan echter ook doorschieten. Misschien is het juist goed om die wetenschap eens wat minder te stimuleren en een klimaat van rust en stabiliteit te scheppen waarin goede ideeën zich ongestoord kunnen ontwikkelen.

Ramon Hanssen
Universitair hoofddocent
Instituut voor Aardobservatie en
Ruimtevaartsystemen (DEOS)
Technische Universiteit Delft
r.f.hanssen@tudelft.nl